

Te Pipiwharaura, He Kupu Whakamarama.

NAMA 36.

GISBORNE.

PEPUERE 1901.

HE PANUITANGA.

(HE WHAKAATURANGA.)

II E whare karakia hou—kua oti pai atu tona hanganga me tona ahua katoa. Ko tona nui: e 36 putu te roa, e 20 putu te whanui, 12 putu nga paetara. E 8 nga wini ririki, he tawhana a runga, e huakina ana ki roto a runga o nga wini; ko te wini nui rawa kei te tuarongo i te arai. He pai te taiapa o te arai me te tepara me te torona hoki, me nga tuuru katoa o te whare karakia. E 9 putu te teitei o te tawa i runga ake o te tabu o te whare, pai atu te ahua.

2. He whare nui, ara, huibuanga tangata, kua oti, e tu tahi ana me te whare karakia. Ko tona nui; e 42 putu te roa, e 22 putu te whanui, e 8 putu nga paetara. He whakamahanu a wahio o te tatau tomokanga atu ki roto, e ono ona wini nunui i nga taha me te roro, he whakairo katoa ona t. kapau o roto. Pai atu te ahua o te whare katoa, a roto me wahio, kaore rawa he mahi maori i mau ki runga.

Heoi, ma te tangata e haere mai ki te whakapaetanga o enei whare e matakitaki ki ona ahua katoa, e mau atu hoki hei tauira mahi mo ona whare. Ko enei whare e tu ana ki Harataunga, wahi o Hauraki. He mea whakahaere e Rev. Eruera Kawhia, kua mate nei, me Ngatiporou o Waipapu, kia mahia enei whare ki tenei wahi, hei pou papuri mo nga mahi o te Rongo Pai ki tenei wahi, hei whakamaharatanga hoki ki a Paora Te Putu me ona hea rangatira o Hauraki me nga rangatira o Ngatiporou i honoa ai ratou i mua hei iwi kotahi i roto i te rongo pai me te aroha, timata mai i te tau 1852 tae noa mai ki tenei ra. Ko nga tikanga o te whakapano te tano taonga i herea e nga rangatira o nga taha e rua i wae

nganui i a raua. Kua ngaro atu ratou ki te po, ko ta ratou taonga e ora tonu ana, a, ko Eruera Kawhia kua tae atu ano ki a ratou, otira, ko ana kupu kua tutuki inaianei, a, e tu nei kua oti enei whare, hei banga i te whare tangata kia mau tika hei whare mo te Waitira o te Atua. Kaati nei nga kupu whakaatu mo enei whare ki nga wahi katoa o Ao-tea-roa.

Ka tu ake he kupu ke, ara, he karanga atu tena i a koutou katoa e nga rangatira, tane, wahine, me nga hapu me nga iwi katoa o ia wahi o ia wahi, kia tae a-tinana mai koutou ki konei a te 22 o nga ra o Machi 1901, ki te kawanga o enei whare e rua. Haere mai, te iti te rahi, mauria mai aku taonga, nga taonga mo te marae nga mahi ngahau a te maori, me te taonga momi hei rongoa i oka taimahatanga mo enei taonga, me nga korero mo nga iwi me te motu katoa. Ki te noho atu koe, he mea pai ano, whakia mai, kimia mai, nga manaakitanga maha a te Runga Rawa i nga mahi a ou ringa, kopakia mai ki te Ota Pontapeta, ka tuku ake ranei ki nga mimita o koutou takiwa ma ratou e tuku mai ki konei.

Ki nga rangatira o te hui ki Rotorua me nga tumaki whakahaere o te Kotahitanga o te iwi maori, he tono tena ki a koutou kia nekehia te ra o te hui o te Kotahitanga ki Rotorua ki nga ra o muri mai i tenei hui, ara ki nga ra whakamutunga o Machi; me hui mai koutou katoa ki konei, ka hui atu ai ki Rotorua. Na koa rawa matou ina whakaetia mai e koutou ta matou inoi.

Tera ka tonoa ki nga kamupene tima kia whakangawaritia nga utu pabibi mo nga tangata mo tenei hui.

Heoi ano, kia ora tatou katoa i raro i te atawai a te Atua.

NA TE PAI-O-HAURAKI,

me ona iwi katoa.

TE KOTAHITANGA O TE AUTE.

(NA TIPI-WHENUA.)

Te Hoko Waipiro i te Rohe Potae.

I TE ata o te Hatarei, Tihema 8, 1900, ka timata ano te hui, ko te putake korero ko te hoko waipiro i te Rohe Potae o Waikato. Na Te Tatana, mahita o Te Aute, te motini kia kaha te pechi a te Kawanatanga i te hoko tabae i te waipiro i roto i te Rohe Potae, he whakaha hoki i te whakaaro o te Kawanatanga kia whakapuaretia te hoko waipiro ki taua takiwa. Nga take i mea ai te Kawanatanga kia whakaetia te raibana waipiro, he kaha rawa no te hoko tabae, he hiabia hoki no te iwi pakeha me te iwi maori ki te waipiro. Mehemea e kaha ana te hiabia o te Kawanatanga ki te pechi i te hoko tabae, e taetae noatia atu. I hamenetia tetahi pakeha hokohoko waipiro, a, i runga i tana ki he tangata rawakore ia, £15 ano te utu i whakataua mana. Te putanga ki waho o te whare whakawa tika tonu tana haere ki te whare waea, kei te patu waea ki ona rangatira tuku waipiro mai i Akarana, "£15 tonu te whiu moku, kia hohoro te tuku mai ano he waipiro, kia nui tonu." He nui te moni e puta mai ana ki nga toa hoko waipiro o Akarana i runga i te hoko tabae i te Rohe Potae. E riro ana ma nga tereina a te Kawanatanga e mau te waipiro ki Waikato hei hoko tabae ma te pakeha ma te maori. E mea ana te tangata e kore e taetae te pechi te hoko tabae i te waipiro. Ka taetae mehemea e kaha ana te Kawanatanga, e kaha ana hoki te iwi. Mehemea e kite ana te iwi i te mate o roto i te kai waipiro, a, ka rite ai to ratou whakaaro ki te riri ki taua kino, tera noa atu e taetae. E pa ana tenei take ki te iwi maori katonu.

Na Te Heuheu i tawari te whai korero a Te Tatana. I mea ia ko ia tetahi o nga tangata i whakaritoe a Ngati-maniapoto kia tono ki te Kawanatanga kia whakatuwheratia te hoko waipiro ki to ratou takiwa. Kaore kau ona pai ki te waipiro, engari e turaki ana ia i te motini. I kite ia he nui ke atu te haurangi i te Rohe Potae i nga wahi e hokona ana te waipiro. Kaore he hiabia o Maniapoto kia arata te hoko i te waipiro i to ratou takiwa, kua rere ke to ratou whakaaro inaianei. I te aukatitanga i te hoko waipiro, i aukatitia ano hoki te hoko i te whenua. Otrira inaianei kua kore te ture aukati i te hoko whenua, na te Kawanatanga ano i whakakore, waihoki me turaki ano te ture aukati i te hoko waipiro. He nui te mate e pa ana ki a Maniapoto i runga

i tenei ture i te mau tonu o ratou i nga pirihimana. I tetahi whakawakanga e whitu tekau rawa i whakawakia. Ko tana i pai ai he aukati i te hoko waipiro i te motu katoa.

I tautoko a Apirana Ngata i nga kupu a Te Heuheu. E toru ona wiki i kopikopiko ai i roto o Waikato, a, i kite a-kanohi ia i te nui o te kai waipiro ki te takiwa o Maniapoto. He tinihanga te arai i te hoko waipiro, i te mea e kore rawa e taetae te arai. Na te pakeha i whakaako te maori ki te hoko tabae i te waipiro; i te nui o te moni e puta mai ana, kua lino kaha rawa te hokohoko a te maori. E kore rawa e taetae te whakamutu te hoko tabae i te waipiro. Kahore he ture arai i te waipiro kei haina mai ki roto i te rohe, heoi ano te ture mo te hoko anake.

I mea a Ihiti, he minita pakeha, te kai whakahaere o te Komiti turaki i te hoko waipiro, na te nui o te poui o Apirana i kore ai e marama tana titiro. Ehara i te mea ko te ture kei te ngoikore, engari ko te Kawanatanga kei te ngoikore. Mehemea e rite ana te ture o te Rohe Potae ki te ture o Kuruta i Te Waipounamu ka mama noa iho te mahi a te ture. Kahore rawa e tika kia tono waipiro nga pakeha i roto i te Rohe Potae, i mohio tonu hoki ratou i mua atu i to ratou haerenga ki reira, e aukatitia ana te hoko waipiro. E ki ana a Ihiti he kai kino rawa te waipiro ma te Maori i tonu kore e tunga, ehara hoki te waipiro i te kai na ona tipuna.

He maaha nga tangata i whai korero. I ki etahi he whenua raibana a Taranaki, a e nui ana te kai i te waipiro. I mea hoki a Reweti Kohere, ehara i te mea ko te Rohe Potae anake te wahi e kaha ana te kai waipiro o te tangata. E mohio ana ia na nga tangata hoko waipiro i timata te tono kia tuwhera te hoko waipiro ki Waikato, ko to ratou tino hiabia kia mate te ture i runga i te hokohoko tabae, na reira kaha atu ratou ki te tuku waipiro mui ki roto ki te Rohe Potae. Tera e tino whakamanamama enei tangata hoko waipiro ina tautoko te Kotahitanga o Te Aute i to ratou whakaaro. I puta te korero a etahi na te rawa kore o Maniapoto i kaha ai ki te hoko waipiro. No hea ra nga moni i hokona ai nga waipiro, ahakoa nui te utu? I mea a Te Wiremu kia kaha nga rangatira ki te whakaputa i to ratou mana ki te pechi i te kai waipiro i te haurangi.

I te tukunga kia pootitia whakaetia ana te motini a Te Tatana e te hui. I tino whakamihia e te pakeha te hurihuringa i tenei take korero, i te marama o te korero a nga taha e rua.

Nga Mahi Karakia.

I ia ata, i ia ahiahi, he karakia tonu te mahi ki te whare karakia; nga kai karakia ko Revs. Perere Peneti, Hemi Huata, Katene Pukerua Moka Kereru, me Te Iwiara Tamaipeara raua ko Reweti Kohere. I te ata o te Ratapu i a Te Witemu te kupu. I tohutohu ia ki tana whanau kia maia, kia toa. Ko Maata Keeti i kauwhau i te whare karakia o tetahi wehenga o te Hahi Weteriana. I muri i te tina ka hui nga tamariki ki te whare karakia ki te kura Ratapu, ko Apirana Ngata ki nga taane, ko Maata Keeti ki nga tamariki wahine, ko Tereki Ngatai ki nga tamariki tane ritiki, ko nga mimia ano ki a ratou whakaminia.

I te ahiahi ka whakaboroa nga whare karakia o te pakeha e te Kotahitanga o Te Aute, i a ratou nga kauwhau. I te Hahi o Ingarangi ko Rev. Perere Peneti, i to te Perehipitiana ko Te Tatana, i to te Weteriana ko Reweti Kohere, i to tetahi atu hahi ano ko Ware Waitai. Kotahi tonu ta ratou tino kupu ko te whakaatu i nga mate o te iwi Maori, ko te tono hoki ki te pakeha kia aroha mai kia awhina. I mihiaro a Whanganui i te taunga he Maori ki roto ki nga whare karakia o te pakeha kauwhau ai.

Nga Ngahau.

Kaore i wareware nga mahi ngahau hei whakamahorahora i te tinana i te ngakau. I te ahiahi o te Hatarei ka haere mai nga tamariki pakeke o te Kareti o Whanganui ki Putiki kia kai rahi me nga tamariki o Te Aute. I nui te manauki a nga rangatira o taua kareti i te Kotahitanga. I te mutanga o te ti ka haere katoa ki te Kareti o Whanganui, haere nga tamariki o Te Aute, haere hoki te tangata whenua. Nga mahi i tana po he waiata he whai korero. Na te tino mahita o te kareti, he powhiri i te Kotahitanga. I tautokona tonu whai korero e te Pihopa o Poneke. I mea taua tangata, he nui ke atu te pirangi o te pakeha ki te Maori i to ratou pirangi ki era atu iwi Maori o te ao. Kaore te pakeha e whakaboa ana ki te Hainamana, otira he nui nga pakeha rangatira e whakaboa ana ki te Maori. Ko Te Tatana raua ko Apirana i tu ki te whakaatu ki te kareti pakeha i nga mahi me nga whakaaro o te Kotahitanga o Te Aute. Ko tenei te kura kua tino mohio ki nga tamariki o Te Aute, ara i runga i te mahi parei whutupooro i nga tau katoa. Kua rite te kore o kia haere nga tamariki o Te Aute ki Whanganui parei whutupooro ai i tenei tau. Tetahi o nga waiata a Te Aute i tenei po ngahau ko te waiata mo:

Nga Hoia a te Kuini.

(Rang. "Soldiers of the Queen.")

1. Tenei hoki tenei pao
Mo nga tounga onamata;
Huri noa nga riro o te wai,
Tae noa nga puke o uta,
Rongo noa te ao nei
Miharo ana,
Ka iro hoki etahi
Kei warewaretia,
Kei pa mai he he
E heke ai te ingoa,
E heke ai te ingoa toa,
Ka nua mai ko wai hei hapai,
Mahara ki te pepeha:

Chorus:

He hoia na te Kuini,
He mata he whanoke,
Hei tata radau
Hei kari i nga korae o te Pou,
Ko wai hei hapai i te toa
I te ingoa o Ngongoi?
Ko te hoia a te Kuini,
Ko te katuaere ra!

2. Oho mai he riri i tawhiti
Hei nga iwi ki te kuni,
Kimi noa he take e raru ai,
E mate ai te Ingarahi,
Tona e te iwi kia tatanga mai,
Tiakina o tatou
Kei takakinotia,
Kei pa mai he he
E heke ai te ingoa,
E heke ai te ingoa toa,
Ka nua mai ko wai hei hapai,
Mahara ki te pepeha:

Chorus:

He hoia na te Kuini, &c.
(Taria te raunga o nga korero.)

TE KURA O HUKARERE.

E HARI ana matou mo te nui o nga para-
ihe o te Whakakhekete i Otautahi i
riro i te kura o Hukarere, mo nga mahi taitui
me nga mahi tuitui. He kupu whakama-
nawana ta matou ki nga kai whakaako, ki nga
tamariki o Hukarere. Ko nga paraihe i riro
i te kura Katorika i Nepia me te kara o Huka-
rere a matou e panui:—

Mo nga mahi taitui. Turanga A, wahi I;
Ruia Tamihana, he metua hiriwa; Hana
Pou, Te Hei Heketa, Ngawa Takerei, i rite
tonu, he tiwhikete tuarua, no Hukarere-katoa;
Raia Kiwhi, no Hoiopa kura Pihopo, he ti
whikete tuatoru; Ema Mete, Hukarere, i tino
whakamihia.

Turanga B, wahi 3: Raiha Kiwhi, no Hohepa, he metara hiriwa; Hemi Nepia, no Hukarere, he tiwhikete.

Turanga B, wahi 4: Ema Paraone, Hukarere, he metara hiriwa; Hemi Whangapirita, Hukarere, he tiwhikete; Hera Waaka, Hukarere, i tino whakamihia.

Turanga B, wahi 6: Hemi Whangapirita, Hukarere, he metara hiriwa.

Mo nga mahi tūhūhi. Turanga II. E tuwhera ana ki nga kura maori katoa: ko te take korero, "He aha nga painga me nga kinonga i puta mai ki te Iwi Maori i runga i te haere-nga mai o te Pakaha." Ngurangi Turei, Hukarere, he metara koura; Ema Joss, no Hohepa, he metara hiriwa; Mere Hooro, no Hukarere, he tiwhikete.

RIPOATA O TE HUI KI PUTIKI.

1. Mo te whiriwhiringa mema mo te Ture Whakahaere Whenua Maori, te tau 1900.

2. Ko Kipa Whatanui te Tiamaana o te hui. I tae mai nga iwi katoa o roto o te rohe o Aotea, a Ngati-Ruanui, Nga-Rauru, Ngati Apa, Nga Wairiki, Ngati-Waewae, Ngati-Pukiahu, Ngati-Hauiti, Ngati-Raukawa, Ngati-Maru (Waitara), me Whanganui katoa.

3. I tae mai hoki etahi o nga iwi i tae ki te hui ki Rauwani; i te 8 o nga ra o Haurere, 1901.

I paunatia ano hoki te Ripouta o taua hui; tokowha nga tangata i whakaingoa i taua hui hei mema; ko Ngapakī, ko Rakiwhata Peeti, ko Tarana Marumaru.

4. I whakaaturia hoki ki nga iwi te tino whakaa-ro o Whanganui kia tukua mai e nga iwi o roto o te rohe o Aotea ma Whanganui ake e whakatu he mema mo taua Poari, kia tūmaria ai ki nga whenua o Whanganui; e takoto papatupu nei i roto i enei tau e toru e haere ake nei. Heoi kahore i whakaatia; engari i tono mai etahi o nga iwi ma ratou tetahi tangata kotahi e whakaingoa; ma Whanganui kia rua, heoi kahore i oti.

5. No reira ka titiro a Whanganui i runga i tona ngakau ngawari a ka mea kia mihiia mai a ratou tangata i whakaingoa nei; me a ratou whenua ki waho. Engari me waiho ma era atu iwi o roto o te rohe o Aotea e whakatu he mema hei whaka-haere i o ratou whenua. Otia ka titiro rangimarie atu a Whanganui ki nga whakahaere a te Poari i roto i enei tau e haere mai nei, a i runga i te whiriwhiringa te Tiamaana kitea iho he mea tika kia paahitia tenei Ripouta.

NO KIPA TE WHATANUI,

NGATI RAUKAWA.

Whanganui, Popuere 4, 1901.

NGA WHAWHAI.

Taranawaara.

I HE he rawa o te wa i mate ai te Kuini, he kore no te whawhai ki Taranawaara i mutu i mua atu i tona matenga. E taea hoki te aha i te tohe roa o nga tangata nei o Ti Wete me Kuini Pota, nga tiarana o te Poa; he aha ranei ta raua e tohe nei? I te kitenga o te Poa kua ruarua nga hoia a te Ingarihi ka ahu ki te tonga ki te whakahoro i Keepa Taone, te taone nui o te Ingarihi i Awherika, he mahara hoki tera e awbhuia ya ratou nga Poa i raro i te mana o te Ingarihi. He autai ano ta ratou kawenga, oira kua iwi-kore, kua hoki ano ki te mawhenua.

Kauni te kaha o Ti Wete ki te whakahoha i te Ingarihi; kaore ia i te ata tau ki raro. Te tiarana o te Ingarihi kei te whai haere i a ia ko Nooki; kua maha rawa o raua pipiritanga, mate ana tetahi taha, mate ana hoki tetahi taha.

Kua puta ki te hauraro te ope a Kanara Pereki he Aihimimana no Amerika, kei te awbhuia i te Poa, kua uru ia kei te whenua o te Poriki; kua kanga te Poriki kia awbhinatia ia e te Ingarihi. Kua haere o ratou maniao ki Terakoa Pei.

Kei te tohe etahi o te Poa kia mutu ta ratou whawhai, oira kua kua e Ti Wete kia puhia nga tangata e korero pera ana; kotahi te tangata kua puhia e ia. Kei te taina tonu tetahi o Ti Wete kei te tono kia mutu te whawhai.

I tae mai te waea o 28 o Haurere, he whakaatu mai i te kipu a nga takuta e kore a Kuritia e ora mai i tona mate.

Kua tae mai te 80 hoia o Nin Tireni i hoki mai i Taranawaara, no 30 hoki o Haurere ka rere te 500 hoia hou ki Awherika. I te matenga o te Kuini kahore i kaha te whakamunga i te hokinga mai i te haereinga o nga hoia.

Haina.

Kei te tonoa e nga mana kia £80,000,000 he utunga ma Haina, mo te rauapatu, mo te kohuru-tanga hoki i nga pakeha; kia £4,000,000 hei utunga i te tau. Whati ana tuara! Kei te tohe tonu ano nga mana kia whakamatea nga pirihua i whakakaha nei i te kohuru.

Kaati ia ra i te whawhai, he mate kai tenei mate hoki o Haina. E tonu nga porowini kua kore he kai, a kei tetahi o ana porowini e 5,000,000 tangata kabore kan he kai. Kei te hokohokona nga wahine, me nga tamariki hei utu kai, ko etahi kua kai rawa i te tangata.

TE RAUKAHIKATEA.

TIORO! Tioro! kia tae te tioratanga ki nga taringa o te katoa. E hari ana au i a au ka whakaatu nei kia mohio ai te katoa ka tu he Whakapaanga Minita ki Turanga nei a te 10 o nga ra o Maehe, tau 1901.

Tokowaru te hunga e whakapaanga ana a taua ra—tokorima hei Piriti, tokotoru hei Rikona — a nei o ratou bagea me o ratou Parihia e mau i raro iho nei :

Hei Piriti.

REV. APERAHAMA TAMHERE	.....	Tuparou
„ TIMOTIMU TAWHAI	.....	Whakatane.
„ HEMI P. HUATA	.....	Mohaka.
„ RAMERA HAUMIA	.....	Maketu.
„ H. T. PAERATA	.....	Mouiti.

Hei Rikona.

TERUTURE NGARI	.....	Whakatane
WIREM KERETENE	.....	Whangarei.
ERU HAKARIA	.....	Parangaranga.

Ko Eru Hakarua me Wiremu Keretene ka haere ki Akarana whakapa ai, ka mahi hoki raua ki roto i tera wehenga o te maara a te Ariki.

Heoi, e te iwi, kua whakahaua mai tatou e Paora i roto i ana pukapuka ki nga Hahi o mua, kia mahara, kia whakaaro, kia inoi mo nga tangata e whakatapua ana mo nga mahi a te Atua. He tino marama ana kupu ki te Hahi o Tebaronika, "Inoi mo matou." (Up. v. 25; 2 Teh. iii. 1.) Koia matou ka tono atu nei kia koutou kia uru taui tatou ki te inoi mo enei tangata, kia tukua mai he kaha ki a ratou e te Atua, kia homai hoki he kupu hei kauwhautanga ma ratou, ko te tino mea rawa ano ia kia tino whakakiiia ratou ki te Wairua Tapu.

**HE WHAKAATURANGA KI Nga MINITA
KI Nga Kai KARAKIA.**

He whakaatu tenei ki a koutou, i runga i te mataunga o te tatou Kuini tino pai o Wikitoria kua tu ko taua tama ko Eruera hei Kingi mo tatou. Koia matou ka mea atu nei ki a koutou ko nga wahi katoa e kitea ai te kupu "Kuini," i roto i te Pukapuka Inoi (Rawiri) he whakaa-ro ki a Kuini Wikitoria me whakahua "Kingi" he whakaaro kia Kingi Eruera Tuawhitu; ko nga wahi katoa e kitea ai te ingoa o "Kuini Wikitoria" me whakahua "Kingi Eruera."

Tenei ano hoki tetahi. Ko te Inoi mo nga whanaunga o te Kuini (o te Kingi inaianei) me penei :

E TE Atua Kaha rawa, ko koe te mata-puna o te pai katoa, tenei matou te inoi atu nei kia whakapaingia a *Kuini Archanara*, a *Hori, Piriniha*, me tonu hoa wahine, me nga whanaunga katoa o te Kingi: Whakanohoia tou Wairua Tapu ki roto ki a ratou; whakamua tau atawhai ki a ratou; kia hua te pai ki a ratou; a arahina ratou ki tou rangatiratanga mutunga kore; ko Ihu Karaiti nei hoki to matou Ariki. *Amine.*

Ko tenei wahi o te Ritahi: "Kia pai koe ki te manaaki ki te tiaki i a *Arapeti Eruera, Piriniha o Wiri*, me tonu hoa wahine me nga whanaunga katoa o te Kuini?" Me penei: "Kia pai koe ki te manaaki ki te tiaki i a *Kuini Archanara*, i a *Hori, Piriniha*, me tonu hoa wahine, me nga whanaunga katoa o te Kingi."

RENETI.

KO te 20 o nga ra o te marama nei te Ra tuatahi o Reneti. No onamata taua ingoa, he ingoa mo te wa o te kooanga; maia nei ia kua rere ke te ingoa mo taua wa, kua wareware nga tangata ki te tikanga o taua kupu, kua waiho te kupu hei ingoa mo te takiwa nohopuku i mua o te Ra Aranga.

No te ture i te Rawiri mo nga ra nohopuku te kupu i te Maramataka, "He ra nohopuku nga ra e 40 o Reneti." No mua taua ture a te Hahi. No te takiwa i muri tata iho o nga Apotoro te tikanga kia nohopuku te Hahi i te wa i mua o te Ra Aranga, engari kabore i tuturu taua nohopuku ki te 40 tonu nga ra i te tuatahi; he ahakoa ra ka nuku ake i te 1500 nga tau i tuturu ai te roa o Reneti ki te 40 nga ra. Ki te ki a etahi e 40 nga haora o te nohopuku i te timatanga, no te mea e 40 nga haora i tukoto ai te tinana o te Karaiti ki te urupa. I muri mai ka whakaritea nga ra e 40 he whakaaro ki nga ra e 40 i nohopuku ai a te Karaiti. Ka timata ana ra e 40 i te Ra tuatahi o Reneti, ka mutu ki te Ra Aranga-haunga nga Ratapu.

Kabore he kupu i te ture a Mohi kia nohopuku nga Huaru, engari i whakaritea te Ra o te Whakamarietanga hei ra e whakapouri ai ratou i o ratou wairua, (Rew. xvi. 26). I whakaritea e nga Rapi etahi ra nohopuku mo ratou, i ngakau-mi hoki nga Parahi ki aua ra nohopuku. He tohu te nohopuku mo te pauritanga o te ngakau, mo te whakinga hara. (Whrit. xx. 26; 1 Ham. vii. 6; 2 Ham. i. 12, 16; 1 King. xxi. 27; Neh. i. 4). I riria ia nga tamaiki a Ihairara e Ihaha poropiti mo te

ahua tīhanga o te ratou nohopuku, (Iha. Ivi. 1-5); i koreroia hoki i taua upoko te tikanga pai mo te nohopuku, (6-14). Kihai a Te Karaiti i pai kia nohopuku ana akonga ahakoa e nohopuku ana nga akonga a Hoani Kai-iriiri, no te mea i a ratou ia, (Mat. ix. 14, 15) engari i whakaaturia ki a ratou te tikanga pai mo te nohopuku, kia pai ai to ratou nohopuku i tona ngaronga, (Mat. vi. 16-18). I mea hoki ia ma te inoi ma te nohopuku ka taera ai etahi mea pakeke, (Mat. xvii. 27). Heoi i nohopuku nga Apotoro i te mea kua whakaritea tetahi mahi nui ma ratou, (Mahi xiii. 23; xiv. 23); i mea hoki a Paora, he tikanga tana kia pehia tona tinana, kei akiritia ia. (I Kri. ix. 27).

E toru nga take nui e nohopuku ai tatou: 1. Kia pehia ai te kikokiko, kia whakaponogatia ai ki te wairua. 2. Kia whakaohotia ai te wairua ki te inoi, kia whakaanga ai nga whakaaro ki te Atua. 3. Kia whakaaitia ai tatou ki te aroaro o te Atua. Otira kia tupato tatou kei pehehe tatou ko te nohopuku te mea e paingia ana e te Atua; heoi ano te pai ko te whakawhiwhi ki aua mea e toru.

Tera ano hoki tetahi tangata e mea he pai te pehi i te kikokiko, te whakaoho i te wairua, te whakaaiti i a tatou, mo nga wa katoa, huananga mo nga ra anake e kitea nei he ra nohopuku. He tika tena, kaore he ture a te Hahi e mea ana kia waiho aua mea mo nga ra nohopuku anake, engari kia kaha rawa tatou ki aua mea i nga ra nohopuku, ma reira e kore ai tatou e wareware ki aua mea i era atu wa.

He ture ta te Hahi o mua kia kaua te tangata e pai ai etahi aua kai i te nohopuku, engari kaore he ture pera i te Hahi o Ingarangi inaianei. Kei te tangata te tikanga mona ake, otira kia tupato ia, kia mahara ki ta Te Karaiti kupu, kia kaua ia e nohopuku ki te aroaro o te tangata, engari ki te aroaro o te Atua. Kia puta tona uaua kia whakarereoa tetahi tikanga kua ana i tenei Reneti, kia ata whakacupura hoki tetahi tikanga pai. Ko enei etahi mea hei whakarereanga ma te tangata: te mangero, te tīhanga, te korero kīno, te haurangi; a ki te mohio tetahi ki enei mea ki etahi mea ranei e tata ana ki enei, me whakaaro ia ko te wa tino pai tenei e ako ai ia ki te whakarere i aua mea, e whakakupu ai hoki i etahi tikanga pai hei riwhi mo nga mea kīno.

Otira kia kaua tetahi e pehehe e taera tenei i runga i toia ake kaha, kaore, engari ma te Atua e whakakaha: ko te inoi pai ma tatou i tenei takiwa ko tera mo te Ratapu tuatahi o Reneti:

E TE Arika i nohopuku koe mo matou i nga ra e wha tekau, i nga po e wha tekau; Whakakahangia matou ki te pehi i o matou hiahia, kia mate ai o matou kikokiko i te Wairua; a ka toko ake koe i roto i o matou ngakau, meinga matou kia anga atu i runga i te tika, i te tapu: kia whakakororiatia ai koe. Tena koe te ora ra, te kingi tabi na, i te Matua i te Wairua Tapu, kotahi ano Atua, a, ake ake ake. *Amine.*

TE KIRIHIMETE KI TE KURI-A-TUATAI. WAHI O TURANGA.

HE pai te tangata i bui mai i taua Ra o te Kirihimete, haere te pakeha, haere te maori, ara i runga ano i nga powhiri i tukua ki nga Iwi, ki nga Hapu, ki nga Mana, e tau nei i roto o te rohe potae i tukua ai nga powhiri. I whakaaturia i roto i nga powhiri te take mo tenei Kirihimete ara he whakakounga i te "Poho o Materoa," whare runanga. I muri tata hoi i te tukunga o nga powhiri, ka haere te toa a Heni Materoa Kara me Nua Whakaterere, ki te Minita o te taha maori, kia tukua mai te Kara a te Kuni, hei whakanui i taua Ra, a, whakaaetia mai ana e te Kawawatanga. I whakaritea ano hoki e te Minita o te taha maori ma Taunare, Mea o Kihipane, e whakanui taua kara. I te 12 o nga haora ka piki ra ki ranga ki te pahara i te take o te po: mo taua kara, ka whai korero, ko Kapene Taka tana kai-whakamaori. No te wa i huti ai te kara ka whakatangihia e te Peene o Wiata-upoko te waiata mo te Kuni. He maha nga kupu whakanuihi a te Mea ki te hui, me te whakanui aro i te Kara a te Kuni, te tohu o toa aroha o toa pai ki toa iwi e tau nei i Niu Tirenī i era atu wahi hoki o toa rangatūranganga. Ko te Kara tuatahi tenei i raro mai i a tatou i te Iwi Maori hei whakamāhara-tanga mo to tatou piri pono ki te Kuni.

I te tabi o nga haora ka timata te whakakaha a te tangata ki roto ki te whare kai. Ka re he kai a te pakeha i ngaro atu. E rau nga teepu, ko nga paepae kai he mea maori katoa, engari ano ia i reira tonu nga mea pakeha, te pereti, te mahi, te paoka, te kapu me era atu a mea o tawhiti.

I te 1.30 ka tawhera te pereti, a, taera hou ki te 4.0. Ka kōhi te tangata, te pakeha, te maori. Ko te kaupapa o te pereti £125. Ko te huihanga o nga moni o tenei kōhi e £257. 14s. 0d. Ko nga moni katoa i pai i te utunga

i nga kai me era atu mea katoa mo te Kirihimete, hui atu ki nga mea mo te whakahounga o te whare, £125. 0. 0.

E kore e taea te whakaatu nga mihi mai a te Minita o te taha maori ki te hui.

Hei ano, kia ora te manu me nga kai whakahaere, i te tau hou.

NA NOA WHAKAATERE,
(Tiamana o te Komiti.)

TE TANGI A TE MATUHI.

KIA ora koe e te ETITA, me to mokai e tioro haere nei i nga matua e te motu, e whakahari nei i te tinana me te wairua. E hari ana te ngakau ki nga kupu kata e whakaaturia nei e TE PIPIHARAUROA, hei titiro ma te kanohi, hei whakaaro ma te ngakau, hei mea e tahuri mai ai te tangata i nga huarahi he, e mahi ai i nga mahi e ora ai te tinana me te wairua. Heoi, e te iwi, awhinatia, tautokena to taonga, i waiho ai e o koutou matua e o koutou tipuna kua ngaro atu ra ki te po hei ohaki ma ratou: "I muri nei e te iwi, e te whanau, kia mau ki te whakapono hei matua mo koutou." I aroha koutou, i tangi, ki taua kupu e koreroia mai ana e ratou. Ngaro atu ratou, e hia ake nga ra kua ngaro taua kupu kua wareware i te ngakau. Koia teni e te iwi e koreroia mai nei ki a ratou, e kiiia nei tonu ingoa ko te KUPU WHAKAMARAMA — whakamarama mai i te ora i te mate mo te wairua, i te mate i te ora mo te tinana, i te maunga o te whakapono i te mahuetanga ranei. Nga mea katoa mo te tinana me te wairua e whakaaturia mai ana e ta ratou mokai. Koia ahau i whakamemiti ai ki ta ratou manu e tangi nei i nga wahi e tatu ai ona waewae.

He tangi na tetahi manu, "Ka pere taku pere ki Ao-tea-roa, ki Te Waipounamu. E pa ma e, e hine ma e, kia huri mai te taringa ki te whakarongo ki te tangi a te Matuhi e tangi nei, Tuia, tuia, tui tuia." Heoi e te iwi, tahuri ratou ki a te Karaiti, kia paiherea ratou hei paihere kotahi i roto i te ringa o te Atua.

Na to koutou hoa i roto i te Ariki, Mahia.

NA AHIPENE RANGI.

PITOPITO KORERO.

NGA HOIA A TE KUINI.

Kei Niu Tirenī nei nga hoia o Igarangi, i haere mai ki te whakanui i te whakakotahitanga o Ahitereiria. E tata ana ki te kotahi mano te ope. I tonoa kia whakawhiti mai hei matakitaki ma te tangata kia kite atu i nga ope hoia e hau mai nei nga rongoi i te whawhai ki Taranawaara, he ope tawhito he rongonui, ko nga tino hoia tonu a te Ingaribi. I u mai ratou ki Murihiku, tae mai ki Otepoti ki Otautahi ki Poneke ki Nepia, hei Akarana ka hoki ano ki Ahitereiria i runga i to ratou tima i a te Britannie. I tae ano ratou ki etahi taone ahua ririki, i te taikaha rawa o te unga mai ki konei kaore i peka mai ki Turanga nei. Tino nui whakahaaraha te manaaki a Niu Tirenī i nga hoia a te haki kua ngaro atu nei. Nga hoia tino mihi ko nga Kotimana, ko te iwi e mau nei i te panekoti, ko te Paraki Wati, ara ko nga morehu i hoki mai i te whawhai, koia nei hoki te kamupene kei tata tonu ai te ngaro te haunga ahi i te parekura ki Makepoteini. Ko nga hoia mangumangu o Inia kaore ano kia whakawhiti mai i Ahitereiria. Hei mutunga pea mo te tae mai ki konei o nga hoia o Ingarangi.

TE TIUKA O IOKA.

Ahakoia i te matenga o tona tipuna e kore te Tiuka o Ioka e tuku i tona haere mai ki Ahitereiria ki raro. Ko tona ingoa tauho ko te Pirinihi o Weiri, kua tu hoki tona papa hei kingi. E mea ana matou ki te waimarie tona u mai ki Turanga nei me tae katoa mai a Ngatiporou a roto o Turanga puta atu ki te Wairoa ara nga iwi katoa o teni takiwa, hei tino honore hoki ki a tatou ina whakamanaini mai ta tatou powhiri. Me ako he haka me mau mai nga waka taua hei arahi i te poti o te Pirinihi ki uta. Ma te tono anake a te Maori e awhiwhi ai te u mai o te pirinihi ki konei.

TE TURE MARAE.

Hei te 5 o Maehe ka pootia nga mema mo Takitimu ki Kihipane. E ahei te tangata kotahi te pooti mo nga tangata 12 o te takiwa kotahi. Kia mohio te pooti kei pooti ki nga tangata hiahia ki te moni anake kei kuare te whakabaere i te ture ka kiiia no te ture te he kaore no te tangata ke ia. Kia tupato kei taaketia koutou e nga tangata mangere kia whiwhi ai ratou i te hereni. Hei te 28 o Maehe mo te takiwa o Horouta ki te Awanui, hei te 16 o Aperira mo Matatua ki Whakatane.

Kuini Wikitoria.

TE MATENGA O KUINI WIKITORIA.**Te Rongo Tuatahi.**

NO te ahiahi o te Ratapu, te zo o nga ra o Hauere, i te mea e whakatero ana nga mano o te pakaha ki roto ki ona whare karakia huhua, ka tae mai te waea tuatahi o Ingarangi e mea ana, "Kua tino taimaha te Kuini." Ohorere ana ngati-maua! Kihai i takitaro kua rongo nga wahi katoa o te motu. I paunuita taua waea e nga minita i roto o nga whare karakia; i kauwhautia e ratou nga mahi pai a te Kuini; i noi hoki te iwi ki te Atua, kei roto nei i te kapu o tona ringa te ora me te mate, kia pai ia ki te whakarua i nga ra o te Kuini; otiia ki te kahore, kia haere atu ia i tenei ao i ruanga i te rangimarie.

Te taenga o te rongo ki te Piriniba o Weiri, kihai i whakaaro ake ki tona hoia wahine me tana whanau, ka mahue ake ki te whare kingi i Haringihama (Sandringham Palace) pokai-kaha ai, ka rere ia ki tona whaea. I muri tata i te Piriniba o Weiri ko tana tama ko te Tiuka o Ioka; i whaia ia e te rongo mate o tona tipuna ki te taha moana, i a ia e haere ana ki te whakarere i tana. Kaore i roa kua huihui te whanau a te Kuini ki tona taha (nga mea e noho ana ki Ingarangi). "Tera hoki te Emepara o Tiamana raua ko tona papa-keke k) te Tiuka o Konoata, potiki a te Kuini, te tawhai mai ra i te tuawhenua o Iuropi; kei te mana e rere ana ko tetahi o nga manuaou tu o tere o Ingarangi, e haere ana ki te whakataui a i raua, ki te whakawhiti mai hoki ki Ingarangi.

I mua atu o tona whakatikanga mai i tona whenua, ka mea te Emepara ki tona iwi, "Ko ahau te mokopuna matamua a te Kuini, a, i te tu-a kei te takoto mate toku whaea, ka haere a-tinana tonu au kia kite i toku tipuna ua wha haere atu ia i tenei ao." | Ko te whaea o te Emepara te tamahine a te Kuini, to ruanga ake i te Piriniba o Weiri.]

E ahua i guo ana nga whakaaro o te Kuini i te taenga o te Emepara; otiira i te rongonga ano o taua kuia ki te reo o tana mokopuna, tere tonu tana mohio ake, me te titiro ake. E ki ana te hunga i kite, he hanga whakaa-roha te kite nga o te tipuna raua ko te mokopuna.

Te Rongo o muri mai.

I te ei wa kei te awangawanga tonu, kei te hikirangi tonu nga whakaaro o nga miriona e tau nei i te ao i raro i te maru o Ingarangi ki te ahua o to ratou ariki. I pau te kaha o nga rata o te Kuini, (etahi o nga tino rata o Ingarangi), no whaea e taea te mate kaumatua; e

kore e taea te whakahoki ki tona tai-tamahine-tanga. Waimate noa iho te ahua o te iwi i te putanga o te ripoata a nga rata e mea ana, "Kei te heke haere tonu, e kore e mohiotia te haora, te moneti ranei."

Te Rongo Whakamutunga.

No te awatea o te Wenerei, i te 12 o nga haora, ka tae mai te waea whakaatu i te matenga o te Kuini ki Niu Tirenī. Rite tonu te mutunga o nga mahi katoa: ka mahue i te kai-whakawa tona nohoanga, ka whakarere e te kai-tuhituhi tana pene, ka mutu te whiu a te kamura me te parakimete i te hama, ka tutakina e nga tangata hokohoko o ratou toa. Ka taua nga haki, ka tataitia nga matapihi o nga whare ki nga mea pango, nga tohu o te aitua. Tangi kati ana te mapu! tu-a-pouri ana te mata o te tangata! taumate ana te tinana! wairuhi ana te ngakau! He kai maringi noa te roimata i te kamo o tai o te kuia o te koroua, kaore nei i kite i te Kuini, otiira e mohio ana ki ana mahi pai. Ko wai e kore te tangi kia Kuini Wikitoria, te toa, te marohirohi, ki te whawhai mo te pai, mo te tika, mo te pono?

He Apakura mo te Kuini.

(Rangi "Te Tangia Ngatiporon mo Nebe Rapata.")

1. E, tukituki ana te ataahua ou e te Ingarahi ki runga ki ou wahi teitei, ano te hinganga o te Kuini, Aue . . . !
2. E, kua e kororotia ki Awherika, kua e kauwhautia ki nga huarahi o Haina, kei kua nga tamahine a te Paa, kei whakamanamana nga tamahine a te Hainamana, Aue . . . !
3. E, ko Kuini Wikitoria he aroha he whakaahua-reka i tona oranga, i rite tona ngakau mahara ki to te nakahi, tona koha kore ki to te kukupa. Aue . . . !
4. E, nga tamahine a te Ingarahi me te iwi Maori tangihia a Kuini Wikitoria, naana nei o koutou kakahu ngangana, naana nei hoki i piri ai nga mea whakapai-pai ki o koutou wenuwenu. Aue . . . !
5. E, e mamae ana matou he whakaaro ki a koe e to matou Kuini, he hanga whakamiharo tou aroha ki a matou, nui atu i to nga wahine aroha nui, Aue . . . !

Ko wai oti o nga kingi o nga kuini o naianei o nga whakapaparanga maha ranei kua wehe atu ra ki te po, hei rite mona te nui, te pai? I kaha rawa te piki o te nui, o te matauranga, o te rangatirataoga, o te whakapono, ki te kingitanga o Ingarangi i ona ra. Ma wai e korero tona whakatipuranga? He wa kua rite hei haerenga mona, kua motu te aho hiriua e here nei i te tinana ki te ao, a, kua rere atu ia. E 81 ona tau i tona matenga, ara, i neke ake i te oranga mo te tangata i tohia iho i nehera. I mea tetahi tino tangata onamata,

"Nga ra o matou tau e whitu tekau tau, a ki te whai kaha ka waru tekau tau." Kaore a te mate whakapai kanohi, kaore ana tikanga tahatahi. E patoto mai ana ia ki nga kuwaha o tatou whare raupo, toetoe, wiwi; e pera ana ano ki nga whare o nga kingi, ahakoa i whakairoa, i whakakikoruatia ki te koura ki nga kohatu utu nui. E te iwi, kua mutu ta tatou inoi me ta tatou waiaata,— (he mea aroha ano tenei) "E te Atua tohungia te Kuini;" otira, i mutu ai no te mea kua whakarongo mai te Atua ki a tatou inoi, kua tohu hoki i te Kuini—kua tohu i a ia i nga mamae o te tinana, kua tohu i a ia i nga whakamatautauranga o te ao. Kua whakarerea iho e ia te karauna o te kingitanga o Ingarangi, otira kua karaunatia ia ki te karauna o te ora e kore e tangohia i a ia, kua noho ia ki nga whare kingi i te rangi.

I tino paingia te Kuini e era atu mana katoa, he whakaaro ki te pai o tona tinana ake; a, ahakoa e ara ana ano he raruraru i waenganui o te kingitanga o Ingarangi me era atu kingitanga, e kore tera e kiia he raruraru naana ake, engari he raruraru kawawatanga. E mohio ana te ao katoa kia Wikitoria, he kuia atahua, e kore e kaipomuhia tana putea ki nga pani, ki nga pouaru, ki nga rawa-kore, e whakaaro ana ki nga aitia nunui ahakoa no era atu iwi; he kuia tino whakapono.

Te Tanumanga.

No te Paraire te tahi o nga ra o tenei marama ka whakawhitia atu te tupapaku i te whare kingi i te Moutere o Waiti, (Isle of Wight—te wahi i mate ai te Kuini) ki Ingarangi. He nui whakahaaraha te ope manua o Ingarangi me era atu kingitanga i huilui ki te whakanui i te haringa atu i te Kuini ki te tuawhenua o Ingarangi. Pouri tonu te rangi i te pawa, tae atu ana ki nga ao kapua, tu ana te ngaru o te moana, ru ana te whenua i te haruru o te repo.

No te Hatarei ka tanumia te tupapaku ki te urupa o ona matua o ona tipuna. Tokowha nga kingi, he tokomaha nga pirimiha, nga tiuka, nga upoko-ariki, nga ruanuku, o Iuropi i huilui mai ki te uhunga. I utaina te kawhena ki runga ki nga wiri repo, e waru nga boiho ma ki te to. I muri tata i te kawhena a Kingi Eruera Tuawhitu me te Eimpara o Tiamana. Kaore he wahi matatea o te huarahi i te tangata; e 27000 nga hoia i whakaritea hei whakawatea i te huarahi: nga tuaniu, nga matapihi nga whakamahau o runga o nga whare, kapi tonu i te tangata.

I mutu nga mahi katoa i tauru ra o te tanumanga, i tu hoki he huhiunga karakia ki nga

taone katoa o Niu Tirenī. I uru ano te iwi Mao i ki au huhiunga, i tataitia ki te kawakawa me era atu rakau tohu mate a te Maori.

Na, mahue ake i a Kuini Wikitoria tona ahurewa me tona karauna ki tana tama, a, mee ana ia ki ona matua, he pai tona korohetanga, hira rawa ona ra, ona taonga, tona kororia; a, ko tana tama ko Eruera Tuawhitu hei kingi i muri i a ia.

"E te Atua, tohungia te Kingi!"

Na "Te Iirangi."

ETAHI TANGATA MATAU O TE MOTU.

Na "Noho-pari."

E AHUA wehi ana ahau ki te tuku atu i enei kupu ki Te PIPIWHARAUROA, he nui rawa nga tangata matau o te iwi maori, kei whakahuatia ko nga ingoa o etahi ka ngaro ko o etahi, ka ahua he ki te titiro mai a nga hoa. Me penei ake te whakamarama: he maha nga tangata matau kua rangona e au, a, e te motu hoki, engari kaore ano au i kite e marama ai au ki te tika o nga rongoro tuki nei ki ia wahi, ki ia wahi. Ko etahi matauranga e rangona ana ki roto ki te takiwa whaiti, kaore ano kia kitea nuitia ki waho i o ratou takiwa, he matauranga ana e luna ana. Kaati me kape ake e au nga tangata matau kaore ano au i kite, nga tangata matau kaore ano i kitea nuitia ki nga marae o te motu, me nga tamariki matau o nga kura kua whakaturia nei e ta tatou manua i era atu ona rerenga kua taba ake nei.

1. *Tamahau Mahupuku.* Ko te kai hauu tenei o nga morehu tangata o Wairarapa i roto i enei ra, kua rongoro nui te iwi maori ki nga koreo, ki nga whakabaere a tenei tangata. Mehemea kaore a Tamahau i kitea ki nga marae o te motu, a i kitea hoki e nga huhiunga o Te Kotahitanga, e nga huhiunga ranei o nga rangatira o te iwi maori ki Poneke, ma tona nupepa noa ma 'Te Puke-ki-Hikurangi' e whakaatu nei i tona "Ngakau Pouri" e whakaatu he tangata matau ia, a he tangata e titiro whanui ana ki nga whakabaere maha kei runga i te motu. He tangata hohoro a Tamahau ki te poka whakaaro, he hohoro ki te kite i te marama, ki te aru hoki i te kupu pai a tetahi atu tangata. He tangata kaha ki te tautoko i te mana o te Kuini, ki te hapai hoki i to tatou ingoa maori i roto i nga whakabaere a te Kawanatanga.

2. *Raniera Wharerau.* No Ngapuhi, ko Wai-ma te kainga, ko Hokianga te takiwa. Ko toa ingoa e mohiotia ana e ia iwi, e ia iwi. Ko raua ko Pene Tauti nga tangata i tae ki nga marae katoa o Ao-tea-roa o Te Waipounamu ki te tubi haere i nga ingoa ki nga kirihipi o Te Kotahitanga. He kaumatua marama, kaore he tangata i marama ake i a ia ki te timatanga mai, a, ki te tutukitanga atu o nga mahi a Te Kotahitanga. He tangata ngawari, ata titiro i te kupu, i te tikanga, kaore e kaika, he tangata whakaaro pumau.

3. *Wi Pere.* No Turanga-tangata-rite; he kopura no roto no nga whakahaere o te ture, ka koroheketia ki Poneke ki te Paremete. Ko toa matauranga he matauranga maori. He mea arau mai na nga tangata o ona ringa, he mea kapo mai i roto i Te Kooti Whenua Maori, i te Paremete, i nga mahi a nga roia. Na te Atua i whakato ki roto ki a ia te ngakau tohetohe, i whakawhiwhi ki a ia te rae maro. Hei kawae i tenei hanga i te tikanga. Koia i aranga ai te ingoa o Wi Pere, te toa te marohirohi, te puku tohetohe, te waha koroki.

4. *Henare Kaihau.* Kua kite au i tenei totara. Kei Waikato te wahi i tupu ai, kei te takiwa atu ki te waiapu o Waikato wai. He totara nui, tiketike, e kore e ngaro i roto i te wao, ka whairo noa ake i te kanohi toa tahi. No Mahuta ka whai ki te whakatutuki i te kupu a Potatau: "I muri nei kia mau ki te ture....." ka tukua atu ko Kaihau hei mema ki te Paremete, ka rongu taua te motu i tenei ingoa. He rite raua ko Wi Pere, he matauranga maori, he rae pakari, he puku tohetohe. He tangata koroke tenei, hohoro ki te titiro mai i te ahua o te kupu, he kaika ki te whakaputa i ona whakaaro.

5. *Paratene Ngata.* He mea whakaako ki nga waewae o Rapata Wabawaha, ka waiho ko ia hei mangai mo Ngatiporou ki nga marae o te motu. Ko toa matauranga no roto, na nga whakahaere whenua na nga mahi Kooti Whenua Maori na nga haereere ki nga takiwa o te motu nei i whakawhanui. He tangata kaore e matureka ki nga kupu papai noa iho, engari ki nga kupu papai e taea te whakatutu ki raro, e whai tinana ai, e kua ai he mahi. Ko ia tetahi o nga ateha i whai ingoa.

6. *Hone Onihi.* No Ngati-Maniapoto, ko ia tetahi o nga taitamariki matau o te rohe o te kingitanga. I ahu mai i te taha pakaha toa matauranga, i whakawhanuitia ki nga pona o nga kaumatua rangarua o Ngati-Maniapoto, no muri nei ka toro haere, i a ia i tu ai ki te araro o Te Kooti o te Rohe Potae, a, i a ia i

haere ai ki te mabi ateha. Ko ia tetahi tangata e titiro ana ki mua ki muri o te huawahi, kei tetahi taha, ki tetahi taha: engari e kumea ana e te nui o toa maramatanga ki te nui o nga painga e alu mai ana i te taha pakaha. Kamui ano toa kaha ki te perehi haere kei rere rawa ia ki mua i nga hiabia o toa iwi.

7. *Te Heuheu Tukino.* Ma nga tira haere e kite e noho ana i te putake o Tongariro te tangata i kua ai, ko ia te pou herenga o te tangata, o te tikanga, o te whenua. Kaore i tae ki nga kura, ko te ao toa toa whare kura, ko ona kanohi toa ki te kumu i a ia i rarawe ai ki toa matauranga. Kaore he tangata i tua atu te ahuwhenua ki te hopu i te tikanga, ki te koha i te kupu, ki te ui i te maramatanga o ia mea, o ia mea.

8. *Te Rauwhiti.* No Waikato, ko tetahi o nga tangata marama o te rohe o te kingitanga. He bekeretahi kia Tawhiao i te wai a ia e cora ana a kia Mahuta iuamnei. Me whakaaro e te tangata to Waikato ahua ka mohiotia ai te rohe o te matauranga o tenei tangata, kaore i pera rawa te whanui me o etahi kua taunga nei ki te whakariterite haere i te ahua o ia iwi, o ia iwi o te Maori. Engari he tangata hohoro ki te kite i te mea marama, he hinengaro u ki te pupuri i te kupu, he tangata ngawari, ngahau. Engari ia kei tua atu a Te Ika raua ko Nikora i a ia te haukeri. I tupu noa toa matauranga, kaore i ahu mai i te kura.

9. *Humbora Mangakahia.* Kei te takiwa atu ki Moehau kei Whangapoua toa kainga, i a ia e whakahaere whenua ana i roto o Hauaraki kaore e tino rangona toa ingoa: no nga ra ka whanui haere nei te Kotahitanga ka tino tu ia ki te araro o te iwi hei kai arahi i runga i nga tikanga a te Kotahitanga. He tangata roroniui: he hanga reka ki te korero, ahakoa he tokomaha nga tangata matau e whakaha kei etahi o nga korero aumii e puaki i toa mangai.

10. *Hone Heke.* Ko ia tenei ko mahangata, ko katuarehe. I tupu ake i roto i te kura, he mea whakaarawe a muri mai e ona kamakama, rewa rawa ake nga wai hei whakawhiiti i nga wawata a te iwi Maori ki tawahi ka kokiri toa waka, ka waihotia mai o roira tae mai ki tenei wa hei tirohanga ka ohi na te tokomaha hei utanga atu mo nga wawata, hei mangai whakaputa i nga aue a nga morehu o te motu. Kaore a Hone Heke e whiti ki tawahi. Engari ka tata ia te whiti i tea moana e takoto ra i waenganui i nga iwi e rua, kia kopikopiko ai ia i waenganui hei kai tiroiro i nga taha e rua hei hono mai i nga tikanga a tetahi a tetahi. He tangata matau, kaore he tangata i tua atu

ki te karokaro i tenei hanga i te tikanga, ki te pokapoka i te kupu a tetahi tangata, engari e ahua puhoi ana ki te whakatakoto kaupapa hei utanga mo nga whakaaro maha kei roto i a ia.

He hinengaro pai to te tangata Maori, he kaha ki te rapu, he u ki te pupuri, he hohoro ki te hopu. Ehara te matauranga i ahua mai i te taha pakeha, he mea i homai hei whangai i te hinengaro, hei whakawhanui i te huarahi, mo nga tupuna iho ano te kaupapa hei utanga iho mo enei mea hou.

Taria ake nei kia matatau au ki etahi atu tangata matau o te motu ka tuku korero atu ai ano. Kaati mo tenei wa.

Ko Revs. Aperahama Tamihere me Timutimu Tawhai nga Mihimare i tukua ki Whakataue me te takiwa katoa o Te Urewera; otiira i runga i te kaha o te tohe a Ngatiporou kia hiki mai a Rev. Aperahama Tamihere ki to ratou takiwa, i runga hoki i te maha rawa o nga Pariha o Ngatiporou e noho kore Miotia ana, kua whakaritea e te Pihopa kia noho ia ki Tuparoa. He nui tona whakamahi mo te manaaki a era iwi i a rana. E whakapungia ana a Turuturu mo te tuunga o Rev. Tamihere.

TE KOTAHITANGA O AHITEREIRIA.

‘NA TETAHI HOIA MAORI I TAE KI REDRA.

Ko a matou korero mo te ra nui i Pohakenua i te whakakotahitanga o nga kawamatanga o Ahitereira ki raro i te kawamatanga kotahi na Tare Wherehi, he hawhe kahe no Turanga nei, i haere i roto i te ope o nga hoia i tonu e to ratou Kawamatanga ki te whakanui i tana ra. He tino ra nui rawa tana ra, i tae mai nga matou hoia o Ingarangi, o Inia, me era atu wahia; i tae mai hoki nga rangatira o nga wahia katoa i raro i te mana o Kuni Wikitoria. He mano mano pauna i pai i nga mahi ngahau, i te tataitanga i te taone i nga tiriti i nga whare. Nga rangatira Maori i haere ko Tamahau Mahupuku, ko Katana no Rangitikei, ko Nireaha no Hauma.

I te inga mai o Tare Wherehi i runga i a te Monra ka nia atu nga korero o ta ratou haere, ko tona whakaboki mai tenei: “Nui atu te ngahau o ta matou haere. E kore e taea e te kupu te whakamatu nga mea i kite matou. Ko nga mea i kite matou, ko te haerenga o nga matua i nga tiriti, ko nga huihuinga i waho, ko nga mahi tabu ahi i nga po, ko te tini whatou o te tangata, he mea hou katoa enei ki a matou, a e kore rawa e wareware i roto i o matou ngakau. I pai to matou rerenga i runga i a te Tutaneaki, engari i mate etahi o matou i te aini i te ruaki. Kotahi te Maori i mea ka hoatu e ia e £20 ki te tangata mana ia e pupuhi kia mate, i te nui rawa o tona mate i te tina. I tino whakamiharo matou ki te wahapu o Pohakenua

te pai o te hanganga a te Atua, whakapiri atu hoki ta te tangata ka tino pai rawa. I tu to matou tina ki te waapu nui, he mano te tangata i hui ki te powhiri i a matou. Ma te tarapau to matou haerenga ki te puni o nga hoia— i te tere rawa o te haere ka poluhe etahi o matou kei runga tereina matou. I mate matou nga hoia i te kai, me kore ana te ngawari o te ntu o te hua rakau kua mate rawa pea etahi o matou i te hiakai. I tae mai a te Hetama raua ko Tini Kara kia kitekete i a matou. E kore e taea e au te korero nga mahi o te ra nui; i kia i nui ake tena i ra i te Taupiri o te Kuni. I rite tonu ki te haere a te karaka te whakahaerenga i te mano o te hoia, rite tonu, te makuu te aha. Ta te pakeha pai!

I te ata tu ano ka kiki nga tiriti i te tangata; tini, tini iho te tangata ki nga tiriti i haere ai nga hoia, kapi tonu nga whakamahan, nga matapihi, nga tuamoi o nga whare, a taape ana te rakau i te nui o te tangata ki runga piri ai ano he heke pi. I ueretta nga hoia o Nin Tieni, ko te Pirimia tonu ki mua, ko nga hoia Maori i ga kai tiaki o tona kareti. Ano he tere wai te haeruru o te reo o te tangata ki te powhiri ki te uere. I tere tonu mai etahi tangata ki te kukume i nga hoia ki raro i te ratou hoihoi. I marama ta matou matakiki i te tuinga a Rore Hopetana, a te Kawara Tumaki, i te pukakuka kaupapa o te kotahitanga. E kore rawa e wareware i nga kamohi te nui o te tangata, i nga taranga te tangata te peene, a era atu hanga whakatungatanga a te pakeha.

I te po ka matakiki matou ki nga mahi ahi, ki te rere a te rakete me era atu tini raweke a te pakeha. I ki tetahi o nga Maori he rangi hon, i mahara ia kua whakatuwheratia e nga rangi o ratou kororia. I te po eua tonu te ahua o nga tiriti me te peene hipi te apipi, otiira apipi ke atu. I tino whakamihia o matou kakahu, engari ko nga Maori nga mea i tino whaka e te ta tangata, i mahara nga tangata o Ahitereira he rite te Maori ki a ratou na maori te pangopangopang. He mea tauhu rawa te Maori ki nga pakeha o tawahi. Kata ai ratou ki te korero Maori matou. Ko tetahi o a matou pakeha ko Mira o Turanga nei, tipatipua noa ai tana korero Maori; whakahuahua ai ia i nga ingoa kainga o Turanga, i Tuhiroti, i Waerenga-a-Hika, i Waerenga-o-kuri, i Mangatu Nama I, kaati ka poluhe te pakeha he korero Maori ika.

Tetahi na nui ke te whakatuwheranga o nga hoia, i whakatu ai nga hoia o Ingarangi, o nga koroni, me nga hoia maori o teia; kanapa ana te kakahu. Kaore e rite mai te pai o nga ngahere o Ahitereira ki nga ngahere o koroni— he puni-kamun arake te tino rakau o reira. Mehenca a ki era kei etahi o nga rakau o nga ngahere o koroni tera e hangaia ki ro whare tu ai. He nui o matou hanganga, engari i te huarahi kaore etahi i mohio, tera ki te pakeha he pai katoa. I etahi hanganga ko Tini Kara te kai fataki. Ko te tamahine tonu a te Pirimia ki te ngahau, a te a tonu e ramarama etahi wahine Maori, i tana manaaki. Matako ana te pakeha i te mahi a te hahi. Na te mate ano i runga tina i takakino to matou hokinga mai, otiira ahakoa he nui nga mea i kitea e matou, haurua ana matou i te taenga mai ki te wa kaitiaki.

TE TIUPIRI KI OTAUTAHU.

(NA APIRANA. T. NGATA.)

(Te roanga atu.)

KA taha tena whakaahuareka i te pakeha ka tomokia nga whare. He iti iho a Aotea i Papawai i te whare o nga iwi i noho ai—he takakau te whariki. Mutu tahanga te kai e taitai ana mo te haka: kua hui mai te pakeha, kiki ana te papa takaro. Ka haka maua, ka waiata, ka poi i taua poi; ka matakitaki te pakeha ki ona hanga ka miharo. Ko te peene a N' Raukawa ki te kinaki haere i nga mea maori ki te reo pakeha.

Kaati nga korero o tena ra, ka roa hoki. Ebara nga mahi o te Hatarei, o te Ratapu, he rere haere i nga mania o Otautahi kia kite i ona awa, i ona whare rongonui, i te whare karakia nui o te mihinare, i te whare whakakiteki (Museum) me te kareti i kara ai maua ko Te Reweti Kohere. Ko maua te tangata whenua kaore e tau ana ki raro ki te ararirahi haere i o maua hoa o Whangamui, i nga tamariki o Te Aute, i a Ngatiporou hoki i te taenga ake. No te Ratapu ratou ka tae ake, tekau ma ono ano, ko Te Moana Tautau raua ko Nopera Rangiuia nga pakeke. Ka tangi nou atu ki a ratou me te mea nei he morehu i rere mai i tetahi parekura.

Ko te Mane te ra nui, ko te ra o te Tiupiri e hari katoa ai te taone. No ta ata po ano i whakatere ai te pakeha o Otepoti (Dunedin) o te taha moana, o te tuawhenua, ki Otautahi; tae rawa ake ki te ro o nga haora kua ki toru te huarahi haerenga mo nga matua i te tangata; nga whare e tauwharewhare iho ana i runga, he wahi waihi nei i watea hei haerenga. Kei te 12 o nga haora ka whakariterite nga matua, he mea ata titira ana. He pakeha ki mua i a matou, ko matou te tuawhite o nga matua, he pakeha ki muri mai, e kii ana i tae ki te rua maero te roa o nga matua, e toru maero te wahi i haere ai. I tapahi tonu ma te puku o te taone, ka kopikopiko haere i roto puta rawa atu i te taha hauauru, i tawahi o te awa o te Avon, he raora nui i reira. Ko ta matou ope he waka te upoko, ko te peene o Otaki ki mua tata atu. He mea uta te waka ki te wakena, ka eke ano nga kai hoo ki runga, ko Taketake (eti mo to maua kaumataua moko) ki te ihu, ko Moli, ko Te Ua, ko Ihaia, ko Kipa te Whatanui, nga hoa; muri mai ko N' Raukawa, ko Whanganui; muri mai ko nga tamariki o Te Aute, e rua tekau, me te rua tekau o Ngatiporou, ka whakauru

mai Ngatikahungumu me Ngaitahu. Kei te hira atu pea ta matau haere i te 400. Ka kapakapa te taaha, ka rere te wehi o te kahu maori, ka pukana te wahine, ka ngeri nga taua haka, ka umere te ropu kura, tutu ana te puehu o te huarahi. Ka haruru te waewae o mua o muri, ka haruru te umere a te pakeha, kaore i iti te manakii. E ki ana ko nga nupapa a te pakeha no matou te ope i tino mihia i tino whakanuia e ratou e te pakeha: he tika hoki. Kaore ano i ngaro ake i aku taringa te warowaro o nga umere, kaore ano i ngaro i te ihu te puehu. He ahakoa i te mea i kitea maua ki te ra nei a te pakeha ki Te Waipounamu, i manakitia e ora mano, i ara i a matou te ingoa o te iwi, o koutou o nga mea i mahue mai ki muri ki te kainga. Ko matau ra nga rangatira i taua ra, kaore i arotia ake tou whakapapa e tena tangata, e tena tangata e ia! Ka tae i runga he haki, he kara, ko nga ahua katea o te kabukura e tawhana nei i runga. He kauwhau ano ta te kakahu e ta ma! He hanga ahua reka ki te titiro atu e kapakapa mai ana i mua i te aroaro, ka pa te hau ka tawhiri mai: he karanga ta te pou waea, ta nga waea e toro ana, ta te rakau, ta te kohatu. Huri ake ki muri e poroporoaki ana mai.

He maha nga korero o ta maua haere, nga mea i mauii: ki te huarahi ka taka ki waho toti ai, te maroke o te korokoro, te paru i te puehu, te aha noa iho. Kaati ake ena. Kia pau te haora o to matou taenga ki te marae unga o nga ope, katahi ano a muri ka tae ake. Ka takaro nga hoia pakeha, ko matou ki nga wahi narumaru matakitaki atu ai. Kaore hoki i roa ka huri ki to matou puni i Aitingitana ki te taitai i a matau mo nga haka o te po.

I te whitu o nga haora ka hui ake te pakeha e 8500 katoa, kii kite i nga ngahau a te maori. Ka tae mai te iwhiri ki a matou katon, ka whakahaadua nga rangatira, tena ra e te iwi kia tau! whakatairangata te kaaue o Aotearoa ki runga, kei takahia koe e te pakeha. Ma wai e korero ta maua waewae, te maua poi, nga whakaoriori a ta maua peene! Ko matou ko nga tamariki kura ka wehewehea haeretia ki nga ope, i o matou rangatira o Whanganui te nuinga, i a Ngatikahungumu etahi, toko-ono i a Ngatiporou hei whakaahuru atu i a ratou. Na te peene o Otaki i timata te ngahau, katahi ka whakaeke mai nga matua haka, poi tutungareha. Kotahi ano kupa mo te haka, ahakoa na Whanganui, na Ngatikahungumu, na Ngatiporou, he rawe te hau, te ki o te waba, te tu pakari o te tangata. Ka manawapa ano matou Ngatiporou mo ta maua nei

haka, katabi ano hoki ka whakaatatia no taua po. I reira ka hoki mai aku mahara ki muri ki te iwi hapai i tana rakau, ka pa te mamac ki a matau katoa, (nga mahi a te riri ka hangai) na reira tonu i wana ai te tangata, a, ngache ana! Ka kino te haere! Ko wai hoki o te pakeha tohunga hei tiro mai i ona hape, i te whati, i te tauputupatu. Kaati ano ko nga iwi maori hei titiro, a he rite tonu te whakamahi mo te pai o nga haka o te tutungarehu. Ko te poi ia te tino taonga i whakamate ai te pakeha — na nga kohine o Otaki, e 30 ratou mi atu ranei. Me re matakara pa te poi ki nga ringa o ena wahine, whairo kau i te kanohi, ngaro tata, kei katanu, kei mau, kei runga, kei raro, ka titaha ka porotiti, ka pakia, ka hopukia, toku mai hoki nga pane ki te whakanui: a, wawa ana te pakipaki a te pakeha ki tona taonga whakamiharo. Mehema ko ta maua haka, ko nga ngeri, me nga waikata, te rakau, nga peka, me nga rau, ko ta maua poi te putiputi. Anei te oriori:

Hoki ake taku mihi ki te rau o te poi,
O putiputi pai piri ki te mau i ra.

He aha i kii ai nga raweke a te ringa ki te rauo raua ko te pakere kaanga! Hei papaki i nga whakaaou o te tangata, ka waiho hei mihi, e tika ho...ki! moku ka kite i enei mea.

Ka ea i nga moni o taua po nga raruraru katoa o matou ope, te utu terohia, te tima, me te nohoanga i Otautahi, a toe atu hoki tetahi moni i waho. Ka koa matou ki tera, ka ea pai te karanga a Ngaitahu me a tatou pakela i nga maori o Ao-tea-roa. Te huringa atu ano ki te moe, tau ana nga mahara ki raro. Kaati ake tenei wahi o nga korero o Te Waipouamu.

(Taria e whakaoti.)

WHAKATANGATA! KIA KAHA!

Te Whai-korero a te Honore Waaka ki te Kotahitanga
o Te Autc.

E HARI ana ahau mo toku tutakitanga ki nga kai hapai o te koutou Kotahitanga e noho huihui nei i konei, i tana hui tau a, e hiatia ana ahau ki te hoatu i aku kupu whakamibi ki a koutou mo nga mahi kua oti i a koutou hei hapai i nga kura Maori. Kei konei ahau ki te whakaatu i te whakaaou o te Kawanatanga ki te awahia i a koutou mahi. Kotahi ano ta tatou e tautototo atu nei — ko

koutou ki te toha haere i nga painga o te kura ki o koutou iwi — ko ahau hei tuara atu i a koutou. Kua whai noa atu te Kawanatanga ki te whiriwhiri i tenei take mi i roto i nga hui nunui a te Maori, otira i tenei ra kua kitea ta matou e whai nei, na reira e hari ana ahau mo toku tupono ki ta koutou hui. Tera e kitea e koutou ma tupu haere a koutou mahi ka kaha te tautoko a te Tari o nga Kura i a koutou.

Ki taku whakaaou ko koutou nga upoko o tenei whakatipuranga o te Iwi Maori. Ko koutou — Te Kotahitanga 'Tai-tamarii.' Kua oati koutou i runga i te koutou kaha ki te hapai i te koutou iwi. He mahi mi kua tau ki runga ki a koutou inaianei, ehara ano ia i te mea ma koutou anake engari ma nga tangata katoa e hiatia ana kia piki te matauranga o te Maori. Kei te pekanga tatou o nga huarahi inaianei. He mahi ma koutou he whakamarama ki te koutou iwi i te mea ka e tere ke te ahua o nga taima o nga mahi o te ahua o te tangata e kore e taea te haere i nga huarahi tawhito. Na te kura na te maramatanga kua tiaho ki roto ki o koutou ngakau e kitea ai e koutou te huarahi pai atu. Kua whiriwhiria e koutou ko tenei he huarahi mo koutou, a ko te koutou hiatia inaianei kia haere ano hoki to koutou iwi ma taua huarahi. E tumanako ana ahau ko te wairua e whakatoho nei i a koutou hei kulkume i o koutou matauranga ki te kimi i te ora mo to koutou iwi, kua i te painga mo koutou anake. Kei te tumanako koutou kia kite i etahi hua ataahua o nga mahi a to koutou Kotahitanga. E kore e hapa te puta mai a te wa e rite ana. Otira kia mana-wanui. Kaore nga hua pai e puta mai i te ra kotahi. Ko ta koutou mahi ka ngooki te haere. Te mea mi ko te whakatakoto i te kaupapa tika, kia pono ai ta koutou tumanako ki te whakaaou ki runga he whare kaha he whare pai.

Tera pea e kore koutou e kite i te aranga o ta ou whare, otira kia kaita tena, tena o koutou ki te whakatakoto he ko whatu tonu utoro nei ki roto ki te kaupapa, engari hei nga ko whatu papai.

E kore e taea te whakarereke nga tikanga a te iwi i te whakatipuranga kotahi. Kotahi rau tau ka taha nei i rite tonu nga tikanga me te ahua o te noho o nga hapa noho-maunga o Kotarua ki te Maori inaianei. Otira inaianei kua tino rere ke to ratou ahua me a ratou tikanga. Na te kura, na te pa atu hoki ki nga iwi o waho i whakarereke ratou. Kia pera hoki te iwi Maori o Niu Tireni. Ko tenei ta tatou e whai nei, ta koutou, ta te Kawanatanga. Kua maha o koutou whakatanga ki te

Kawanatanga ki te whakaatu i o koutou hiahia i a koutou wawata, a e tino u ana taku kupu kaore rawa he take e kati ana i te whakaako i te Maori ki nga mahi nunui, kaore he tono e kake ake ai te tu o te nobo a te iwi maori i kore te ata whiriwhiria e te Kawanatanga.

Mo te whakaako ki nga mahi a-tinga. He mea tenei e tino tautoko ana te Kawanatanga no te mea e tino rite ana te iwi maori mo era mahi, he iwi tohunga hoki, tohunga ki te whakaipo, ki te whatu i te harakeke i te muka.

I He kupu whakanutunga naku, he whakamihī mo te turanga e tu nei to koutou Kotahitanga, a e tumanako ana ahau kia makuru nga hua pai o a koutou mahi. Melhema he take a koutou hei whakatakoto ki toku aroaro, te Minita o nga Kura, ka ata whakaarohia e ahau. E kore ahau e noho ki raro i te mea kahore ano aku kupu whakamihī mo Te Aute Kareti mo te honore nui i riro i etahi tokorua o ana tamariki i te Kura Takuta i Otakou."

KI A KUINI WIKITORIA!

KI TO MATOU RANGATIRA TINO WHAKAHIRAHIRA, HONORE NUI, AROHA NUI, ARA, KIA KUINI WIKITORIA!

Ki to matou WHAEA ATAWHAI,

Tena koe, e noho mai na i runga i te Aburewa Tapu o ou tipuna, o ou matua, tuku iho nei ki a koe. Ma te Atua koe e manaaki, mana hoki e mea kia roa atu ou ra e kawana ana i ou iwi i raro i tou maru, i runga i te pono, i te aroha, i te rangimarie. E Whae, tena koe, i roto i ou pouritanga o mua iho, a, tae mai ki te matenga o tau potiki o te Tiuka o Erinipara. Tena koe, i roto i ou awangawangatanga mo te raruraru i pa nei ki waenganui i a koe me te Poa. I takare ano te ngakau o tou iwi Maori ki te awluna i a koe, otira i runga i tou ngakau tupato kihai i tutuki to matou hiahia. He ahakoa ra, i whakaputaina ano to matou aroha me to matou piri pono ki a koe i runga i etahi huarahi awluna.

E Kui, he nui te tumanako me te wawata o te ngakau kia kite a-kanohi i a koe, otira e kore pea tenei e taea. I te tau 1868 ka tae mai te Tiuka o Erinipara ki enei mouere, a i tumanako matou enei hapu o te Tai Rawhiti o tou iwi Maori kia kite i a ia, otira kihai i tutuki. Eugari era atu hapu o te Tai Hau-

auru, o te Tai Tokerau, o te Tai Tonga, i whakahonoretia i te kitenga i a ia. A, inaianei ohorere ana te ngakau, rere ana tohi-mauriora, kapakapa ana te tau o te manawa, ki nga rongo, e! tenei kei te haere mai ki enei mouere tau Mokopuna Takitahi, te Tiuka o Ioka, me tona hoi wahine. I te mea kei te mohio matou tou iwi, "He kotuku reeranga tahi, e kore muri e hokia," na reira e to matou Whaea, he inoi tenei na enei ou iwi ki a koe, he powhiri hoki i tau Mokopuna, kia peka mai tona waka taua ki to matou wabapu, kia tu hoki ona waewae ki to matou one-one ki Turangamui-a-Kiwa, ki te wahi i tu tuatahi ai te tapuae o Kapene Kuki ki te Ika-roa-a-Maui - kia peka mai kia kite ai matou i tou komata i runga i tona tinana.

Ko ou kai inoi ko Ngatiporou, ko Ngatikahungunu i Turanga ki te Wairoa, he hunga kua kitea te piri pono ki tou mana, timata mai i te tau 1840, i te Tiriti o Waitangi, a, mohoa noa nei, a, ake nei, a, te mutunga ra ano e te ao. I maringi o matou toto i te hapainga i tou mana, i te pehinga i nga raruraru i pa ki tenei mouere, a, he mea whakamaramana na matou tau whakawhiwhinga i o matou kaimatua ki nga hoari honore me era atu tohu hoki o tou ngakau whakawhetahi.

Ko ta matou powhiri tenei ki tau Mokopuna Whakahirahira: -

"Haere mai ra e te manuhiri tuarangi, na te rangimarie koe i tiki ki te tahatu o te rangi kukume mai ai hu, kukume mai ai hu, kukume mai ai hu."

"E te Atua tohungia te Kuini!"

I Na Tuta Nihoniho, na Reweti Kohere, na Tiwana Turi, i whakatakoto nga kupu o te powhiri nei, na ratou hoki i whakahaere te tuhituhianga i nga rarangi ingoa. I tukua atu ki te Minita o te Taha Maori, nama i hoatu ki te ringa o te Kawana kia tukua ki a te Kuini. Ko te whakaboki mai tenei a te Kawana: -

Poneke, Tihema 26, 1890.

E hoa,

Kua whakahaua mai ahau e Tona Rahi e te Kawana kia whakaaturia atu te taenga mai o to reta o te 15 o nga ra o Tihema, i apitiria mai nei te pukapuka ki Tona Wehi ki a te Kuini. E hari ana te Kawana ki te tuku i tau reta ki Ingarangi i te meera tuatahi tonu.

Kaati ano,

na TATARI AREHANARA.

(Dudley Alexander),

Hekeketari a te Kawana.

MARAMATAKA: MAEHE.

Ra 5 ka hua te marama, 7h. 34m. p.m.
Ra 21 ka mate te marama, oh. 23m. a.m.

1. P **Ra Emipa.***
2. H **Ra Emipa.**

3. S **Ratapu 2 o Reneti.**
Ata, Ken. 27 ki 41—Mak. 6 ki 14.
Ahiahi, Ken. 28 Rom. 12.

4. M
5. Tr
6. W
7. Tt
8. P
9. H

10. S **Ratapu 3 o Reneti.**
Ata, Ken. 37 Mak. 9 30.
Ahiahi, Ken. 39, i Kri. 3.

11. M
12. Tr
13. W
14. Tt
15. P
16. H

17. S **Ratapu 4 o Reneti.**
Ata, Ken. 42—Mak. 13 14.
Ahiahi, Ken. 43 i Kri. 9.

18. M
19. Tr
20. W
21. Tt
22. P
23. H *Mataarotanga.*

24. S **Ratapu 5 o Reneti.**
Ata, Eko. 3—Ruk. 1 26 ki 46.
Ahiahi, Eko. 5 i Kri. 14 20.

25. M **Korerotanga ki a Meri.**
Ata, Ken. 3 ki 16—Ruk. 1 46.
Ahiahi, Iha. 52 7 ki 13—i Kri. 15 ki 35.

26. Tr
27. W
28. Tt
29. P
30. H

31. S **Ratapu i mua o te Aranga.**
Ata, Eko. 9—Mat. 26
Ahiahi, Eko. 10, Ruk. 19 28.

* Me korero te Inoi mo nga Wiki Emipa i enei ra.
He Ra Nohopuku nga ra e 40 o Reneti.

PANUITANGA.

He piira tenei naku na te Ratana Ngahina mo runga mo te Riponga a Whanganui me era atu iwi i hui mai nei ki Putiki i te 1 o nga ra o Pepuere te tau 1901.

He whakaatu ki nga iwi o roto o te rohe o Aotea, kei ahau te hui whakaaturanga, kei taua hui ka tino whakaturungia nga tangata e toru, hei

pooitanga ma nga iwi i roto o nga rohe o Aotea, meake nei whakaaturungia atu ki a koutou te ra me te marama e tu ai taua hui ki Turakina.

Heoi, ka mutu.
Na to koutou hoa,
Na TE RATANA NGAHINA.

Pepuere 4, 1901.

TE HUI O TE HAH MAORI.

Ka tu te hui o te Takiwa o Turanga ki Rangitukia a te 7 o nga ra o Aperira.

Ka tu to te Takiwa o Heretaunga ki Te Ruananuihua a te 21 o nga ra o Aperira.

Kahore he hui o te Pihopatanga o Akarana i tenei tau.

HE PANUI

Ki te tangata e hiahia ana ki te Rawiri, ki te Himene: he mui noa atu nga pukapuka kei a au inaianei: ko te utu:—

He Himene, ... 1/6

1. *Ki te tono Himene nga Minita ki a J. Upton, Akarana, ka iti iho te utu.*

(Ka pau nga Rawiri, kia tae mai etahi ka panuitia)

Maku e utu te Pane Kuini hei tuku atu i nga pukapuka ki a koe.

Na H. W. WILLIAMS,
TE RAU, GISBORNE.

HE TURE TUTURU.

1. Kotahi putanga o Te Pipiwharauroa i te mara-hia.
2. Ko te oranga mo te Pepa e rima hureni (5/-) i te tau, me nooti o te Poutapeta me pane ranei.

3. *Ki te pau nga hereni a tetahi tangata i tuku mai ai, ka takai tana Pepa ki te awahi whero; e rua nga putanga pena ka whakamutu te rere atu a te Pepa*

4. He pai ana kia tukua mai nga korero o ia wahi o ia wahi o te Motu, engari kei te Hina te tikanga mo te ta i ana korero; kia marama te tuhutuhi.

5. Me penei te tuhi i waho o nga reta katoa:—
Ki TE PIPIWHARAUROA,
Te Rau, Gisborne

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

7 6 A T Bani   5 Rev Rutene te Aibu, Kawhia na Wiri-mi, Ru Reweti, Basil Taylor, Toa Kungirahi, Retimana te Kani, Peta H Pakon, Raka Atarapu, Nikorioni Poutotara, Hehana te Hoata, T Halbert, Kani Pete, R. W. Helepa, Piripi Rangi, Enoke Rukuata, Rev H Marce   4 6 P M Tukuhimutira, R. V. I Pa-raga, Hara Whacouga, Taiwera Kawiri   1. M H Whanganui.